

Sigríður Hagalín Björnsdóttir (Island)

Narozena 1974 v Reykjavíku. Spisovatelka, novinářka, historička. Studovala historii a španělštinu na Islandské univerzitě v Reykjavíku a na univerzitě v Salamance, pak žurnalistiku na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Od roku 1999 pracuje pro islandskou veřejnoprávní televizi a rozhlas, mj. byla korespondentkou v Kodani. Měla mezinárodní úspěch hned se svým debutem, románem *Ostrov* (2016), který vyšel také česky (2019). V dystopickém příběhu zde popisuje svět násilně odříznutý od technologií, úlohu médií a chování lidí v krizové době. Následovaly další romány: *Hið heilaga orð* (2018, Svaté slovo, česky 2022) a *Eldarnir. Ástin og aðrar hamfarir* (2020, Ohně. Láska a jiné katastrofy), který pojednává nečekané probuzení sopek na poloostrově Reykjanes.

úryvky z románu *Ohně. Láska a jiné katastrofy* (2020) přeložila Martina Kašparová

Takhle to končí.

Obklopuje mě Země, celá její historie, čtyři a půl miliardy let. Doléhá na mě její tíha, neuvěřitelně pomalu a nemilosrdně, tlukot planoucího srdce. Zákony, jež nemají s ničím slitování, začátek a konec života. Jsem zcela v její moci, pouhý hmyz v její sametově měkké, temné dlani.

Pokusím se pootočit hlavu, ale nehne se ani o píd', otevřu oči a znovu je zavřu, naplní je tma. Nejlepší bude nechat je zavřené. Soustředit se na to.

Nemyslet.

Nepřemýšlet, že jsem mrtvá, že přesně takové je být po smrti.

Zas tak špatný závěr to nicméně není. Vyřeší spoustu věcí. Osvobodí mě od rozhodování, představuje dokonalou výmluvu, abych nemusela pohlédnout do očí svým činům. Už žádné další probdělé noci, žádné slzy, žádné litování.

Nic, už nikdy.

Prach jsi a v prach se obrátíš, jenže mysl se odmítá vzdát. Pokračuje ve svém nutkavém tlachání o konci světa, ukazuje výjevy domů, jež se hroutí do černých puklin, na okamžik se pohupují na jejich okraji, pak se pomaličku svezou na bok a s hlubokým povzdechem se pohrouží do ohně. Nábytek, obrazy, fotoalba, piana, mikrovlnné trouby, to všechno mizí pod černým jazykem, který trčí z rudé čelisti, olizuje krajinu a ničí vše, co mu přijde do cesty, veškeré vzpomínky a doteky, dětské malůvky i pečlivě vyluxované koberce, to všechno se podvoluje tomuto neukojitelnému hladu a mizí do temnoty.

Nepřipadá ti to krásné?

V hlavě mi zní tvůj hlas, jako bys byl vedle mě, obličej ti září dětsky upřímným nadšením. Usměješ se na mě, oči se ti smějí, moje mysl ví, že je to jen iluze, nejsi tu, ale srdce mi zpívá radostí a zároveň puká – alespoň mi bylo dopřáno milovat.

Přestaň, okřiknu sama sebe, přestaň vzpomínat, pamatovat si a stýskat si. Přestaň dýchat přerývaně a spotřebovávat to málo kyslíku, co ti ještě zbývá, chovej se s rozmyslem, ženská. Koukej použít ten svůj zatracený rozum, *Homo sapiens*, k čemu je ti teď? Zvířeti, které si říká rozumem obdařený člověk, koruna stvoření; teď tu ležíš schoulená, jako červ v lůně Země, pod mechem myš, přerostlý mozek nabitý k prasknutí vzpomínkami, fakty a lítostí, vzorečky a číslicemi za desetinnou čárkou, údaji a sny, a ty sis ve své ješitnosti myslela, že je od sebe dokážeš odlišit, že díky svým znalostem dokážeš porozumět světu. Přitom jsi nebyla schopná porozumět ani vlastnímu srdci. Jeho jednoduchým zákonitostem, které by měl znát každý. Takhle to končí, ale tady to nezačalo.

Všechno to začalo minulou zimu. Pamatuješ?

Poznámka I

Hekla 1947

Zkušenost nás naučila, že se oblíbené sopky mohou chovat velmi odměřeně a musíme se před nimi mít na pozoru.

EINARSSON, Páll. „Sopky na Islandu: Monitoring, systém varování, dosažené výsledky a vyhlídky do budoucna“. Vánoční přednáška Islandského geofyzikálního spolku na Islandské univerzitě, 19. prosince 2019.

Hekla je horský hřbet rozeklaný po celé délce vulkanickou trhlinou Heklugjá a rovněž centrální sopka stejnojmenného sopečného systému v nejzápadnější části východní vulkanické zóny. Důstojná královna islandských sopek, panenská princezna, drak kroužící nad úrodnými kraji jižního Islandu, vchod do pekel.

Hekla je všechno tohle, ale přitom je to jen pouhá hromada lávy, která při erupcích za posledních 7 000 let postupně vyrostla až do výšky 1 500 metrů.

Je také geologickou hádankou. Na jejím vyřešení jsme pracovali spoustu hodin, jež by se v celkovém součtu rovnaly délce mnoha lidských životů. Snažili jsme se najít její tajemstvím opředený magmatický krb, který se může ukrývat hluboko v útrobách Země, možná až ve dvacetikilometrové hloubce. A přijít na to, proč v tomhle století ještě nevybuchla, když se dřív probouzela každých deset let, pravidelně jako srdce zvonu. Na co čeká?

Zkoumala jsem ji celé roky, než mi došlo, jak složitý vztah s ní máme. Nejen s Heklou, ale i s ostatními sopkami na ostrově. Vždycky jsem ji považovala za samozřejmost, s radostným, úzkostným očekáváním ji sledovala, když konečně vybuchla, ale jakmile jsem začala cestovat do jiných sopečných oblastí, zjistila jsem, že tahle moje záliba v erupcích představuje téměř vzácnost.

Aktivní sopky jinde na světě jsou postrachem, netvorem. Filipínci a Indonésané se svých sopek bojí a nenávidí je, ale Islandčané po nejnebezpečnějších centrálních sopkách ostrova pojmenovávají své děti, jako by snad sopky byly milující, i když popudlivé tety. Nikdo nikdy nepokřtil své dítě Tambora nebo Krakatoa, ale na Islandu není kvůli malým Heklám a Katlám skoro k hnutí.

Můj otec pro to měl vlastní vysvětlení: že jsme dostali za úkol osídlit tuhle náročnou a krásnou zemi a musíme toho být hodni. Žít s takovými nepříjemnostmi není pro každého, a tak má islandský národ povinnost vzdělávat houževnatou skupinu vědců, která udrží ostrov obydlený. Když roku 1918 vybuchla Katla, neměli Islandčané jediného geologa.

Národní ostuda, kroutil hlavou. Místo vědců jsme vzdělávali básníky a duchovní. Výzkum té obrovské erupce byl plně pod taktovkou zahraničních odborníků, kterým chyběly vazby k ostrovu a jeho his torii. Neměli v krvi oheň, hlesl zkroušeně a vyklepal dýmku, jako by byla plná cizinců.

Téhož roku, 1918, vznikla Islandská akademie věd, mimo jiné proto, aby tento nedostatek napravila, a při povodních na ledovcové řece Skeiðará v roce 1938, vyvolaných erupcí pod ledovcem, bylo rozhodnuto, že se prvního průzkumného letu nad Vatnajökullem za účelem prohlédnout si kaldery severně od Grímsvötnu zúčastní pouze islandští vědci. Pilot byl sice napůl Dán, navíc vzdělávaný nacisty, ale na tom, odkud přichází dobro, zas tak nezáleží, tvrdil táta a mrknul na mě. Pak se odmlčel a zatvářil se smutně a slavnostně zároveň, protože v tom letadle byl i Steinþór. Zahynul při výbuchu Hekly o devět let později coby jediný islandský geolog, který přišel o život během výzkumu, zemřel hrdinskou smrtí ve jménu islandských přírodních věd. Když k tomu došlo, studoval táta v zahraničí, ale moc dobře si to pamatoval, výstřižek z novin o té události si schovával jako relikvii a občas mi dovolil si ho prohlédnout.

MINULOU NEDĚLI došlo na lávovém poli u Hekly k náhlé tragické nehodě, při níž magistra Steinþóra Sigurðssona zasáhl obrovský kus lávy, který se na něj zřítil z okraje lávového pole a přivodil mu okamžitou smrt. Steinþór tam prováděl výzkumy a u jednoho z hlavních lávových vodopádů natáčel, jak žhnoucí láva prýští dolů po svahu. Stál poblíž deset metrů vysokého pohybujícího se okraje lávového pole a zřejmě si nevšiml rozpáleného plochého kusu lávy, který se z okraje utrhł a neuvěřitelnou rychlostí se řítıl dolů, anebo neměl čas se mu uhnout. Steinþór se svalil na zem a byl na místě mrtvý. Kámen ho zasáhl pravděpodobně do hrudi, přímo do srdce.

Deník Morgunblaðið 3. listopadu 1947

Jako malá jsem o takovém způsobu smrti dost přemýšlela, o zásahu kusem lávy přímo do srdce. Představovala jsem si to srdce v jasných plamenech i Steinþórův údiv, když lehlo popelem.

Když jsem začala cestovat po světě, abych přednášela o sopečné činnosti na Islandu, vysvětlovala jsem naši lásku k erupcím následovně: Islandský národ nebyl svědkem sopečného výbuchu poblíž obydlené oblasti od erupce Katly v roce 1918 až do roku 1947, kdy vybuchla Hekla. Na hrůzy, které sopky přivodily, se mezitím zapomnělo. Povstali jsme proti dánské koruně a na cestě k nezávislosti jsme sopečnou aktivitu ostrova vetkali do naší identity. V romantických představách Islandců o vztahu mezi ostrovem a národem se sopky proměnily v jakési korunovační klenoty, a proto bude chvíle, kdy se země otevře a vyvalí se z ní oheň a žhnoucí uhlíky, vždy národním svátkem. Lidé nasednou do aut a pojedou co možná nejbliž, aby si tu nádheru prohlédli, proklouznou za hranice bezpečnostního pásma a dají v sázku život svůj a své rodiny, aby výbuch sopky viděli na vlastní oči. Zuřiví reportéři budou pořizovat rozhovory s výmluvně se tvářícími vědci, kteří se ze zaprášených učenců zničehonic změni v proroky a národní hrdiny, nejnápaditější majitelé restaurací budou letecky dopravovat boháče až k okraji lávového pole a na stole pokrytém bílým ubrusem jim podávat na sopečném ohni restovaná kachní prsíčka a ročníkové šampaňské, a hostům bude mezi zuby vrzat sopečný popílek.

Slavíme, když se náš ostrov zvětšuje, říkala jsem s jízlivým úsměvem a většinou za to od publika sklídila salvy smíchu. Proto nepotřebujeme na Islandu armádu. Nepotřebujeme napadat jiné země, ta naše se totiž zvětšuje sama od sebe.